

Diagrama [1868, *SLitCosta*], gr. *διάγραμμα* 'dibuix, traçat, taula', derivat de *διαγράφω* 'jo traço línies'; *diagramàtic*. *Diàgraf*; *diagrafità*. +*Dígraf* 'combició de dues lletres, especialment aquelles que s'usen per representar un so únic', com *ny* per *y*: format amb *δι-* prefix que vol dir 'en doble'.

Epígraf [*epígrafe*, Belv., -af fi S. XIX], gr. *ἐπιγράφῃ* 'inscripció', 'títol', derivat de *ἐπιγράφω* 'jo inscric'; *epigrafia* [Lab. 1888]; *epigràfic*; *epigrafista*; *anepigràfic*. *Epigrama* [1803, Belv.], ll. *epigramma* 'inscripció' 'petita composició en vers'; *epigramàtic* [1839, Lab.]; *epigramatista* o *epigramista*; *epigramatitzar*.

Paràgraf, pres del ll. *paragräphus* 'senyal per distingir les diverses parts d'un tractat', i aquest, de *παράγραφος* id., derivat de *παράγραφο* 'escric al marge' (amb *παρά-* 'al costat de, o vora [una cosa]'): «segons que de <s>sús és contingut e-l primer paragraf», *Cost. de Tort.* (ed. Ol., p. 48); segurament a la primera es va accentuar *paragráf*, d'on la forma contracta i alterada *parráf* (paralela al fr. *parafe* 'rúbrica' i al cast. *parrafo*, generalment *párrafo*, 'paràgraf') ja usada per Eiximenis (*Dones*, § 104, f° 74v1, mss. A, I), que Aversó posa en rima en -áf (*Garraf, matalaf, baf, agaf*, § 1377.7) i ho usa ell mateix: «com jo atrobaré dicions d'aquesta sort, acordans en un so e un matex accent, jo las posaré totas arreu sotz un *parraf*, però sens títol» (*Torc.* I, 78.43); però en català es tendí aviat a restituir una forma més acostada a l'etimològica: «e-ls calderons divisoris dels *palagrafis*, alternen vermells i blaus», explicació que dóna un escriba o publicador del *Blanquerna* (S. XVI?) (ed. O. C. de Lluill, 1914, I, p. xvii); «*paragraf* de escriptura: *paragräphus*», *DTo.* (1647); i així des de llavors, Lacav., Belv., [-*grafo*, Lab. 1839]; +*paragrafada* 'paràgraf nombros, pompós, rebombant'.

Programa [Belv.], gr. *πρόγραμμα*, derivat de *προγράφω* 'jo anuncio per escrit'; *programar* (no encara *DFa.*), imitat des de c. 1950 de l'angl. *to program* 'fer o escriure un programa', ja cast. d'Amèrica, c. 1930 (mot que bastants troben necessari i jo no tant, però...); *programació*, *programador* id., id.; +*programàtic* 'que té força de programa, que projecta sistemàticament'.

CPT.: *Grafologia* [1917, *DOrt.*]; *grafòleg*, *grafologia*. *Grafomania*; *grafòman*. *Grafòmetre* [-o, Belv.]; *grafometria*, -mètric. *Grafospasme*. *Grafostètica*.

Gramòfon [*DFa.*; no *DOrt.*; Fontserè, *CiFiNat.*, 34; i està en ús des de c. 1915]; *gramofònic*; *gramola* [*DFa.*; ja n'hi havia c. 1925-30, format amb la terminació de *pianola*].

Autògraf [-fo, Belv.], format amb *αὐτός* 'ell mateix'; *autografia*; *autografiar*, -gràfic, -grafisme. *Pantògraf*, amb *πᾶς*, *παντός* 'tot'; *pantografia*; *pantografiar*, -gràfic, -grafista. *Poligrafia* [Belv.] amb *πολλοί* 'molts', *πολύ* 'molt'; *polígraf* [-fo, Lab. 1839]; *polígràfic*.

¹ «Lo peccat de Judà és scrit ab *grafi* de ferre en pedra de diamant -->», en la Bíblia catalana de la B. N. P. (S. xv), *DBal*.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *gràfica*, *grafi*, *esgrafiàr*, *esgrafiat*, *grafía*, *gràfila*, *grafisme*, *grafit*, *grafític*, *grafitoide*, *grafitós*, *gram*, *gramàtic*, *gramatge*, *gramàtica*, *gramatical*, *gramaticalitzar*, *gramaticalització*, *gramaticaire*, *gramaticastre*, *gramatiqueria*, *gramatitació*, *gramill*, *agramillar*, *agramillat*, *agramillada*, *agramellar*, *àgraf*, *agrafia* o *agràfia*, *anagrama*, *anagramàtic*, *apògraf*, *diagrama*, *diagramàtic*, *diàgraf*, *diagrafità*, *dígraf*, *epígraf*, *epigrafia*, *epigràfic*, *epigrafista*, *anepigràfic*, *epigrama*, *epigramàtic*, *epigramatista* o *epigramista*, *epigramatitzar*, *paràgraf*, *paragraf*, *parraf*, *paragrafada*, *programa*, *programar*, *programació*, *programador*, *programàtic*, *grafologia*, *grafòleg*, *grafològic*, *grafomania*, *grafòman*, *grafòmetre*, *grafometria*, *grafomètric*, *grafospasme*, *grafostètica*, *gramòfon*, *gramofònic*, *gramola*, *autògraf*, *autografia*, *autografiar*, *autogràfic*, *autografisme*, *pantògraf*, *pantografia*, *pantografiar*, *pantogràfic*, *pantografista*, *poligrafia*, *polígraf*, *polígràfic*.

Gragallegues, V. *garbell*

GRAHAMITA, de *Graham*, nom dels propietaris d'una mina de Virgínia occidental, on s'obtingué per primera vegada. □ 1.ª doc.: *DFa*.

Graila, *graile*, V. *gralla* *Grailles*, V. *graelles*

GRAIPA, sens dubte de l'angl. *gripe* 'màneg d'eina per agafar', del verb *to gripe* (pron. *gráip*) 'aferrar, engrapar' (ags. *gripan*, al. *greifen*). □ 1.ª doc.: *AlcM*.

Grair, V. *agrair* *Graire*, V. *gralla* *Grais*, V. *grau*

GRAIXANDO, 'gripau petit o larva de batraci', i figuradament 'noiet gras, home grassó', mot comarcal del Gironès i d'alguna comarca veïna, propi també d'alguns parlars oc. veïns, en formes com *graisant* o *grasan*, que provenen d'un mot pre-romà KRAKSANTOS 'gripau o mena de batraci', també representat en la toponímia i onomàstica celto-lígur, potser d'origen sorotàptic més que cèltic; en català presenta un problema fonètic la terminació, amb la seva -o inesperada, i -nd- que no és resultat normal de -NT- ni de -ND- (potser un *KRAKSANT-LO- diminutiu, passant per -andlo). □ 1.ª doc.: *crexantum* en unes gloses ripolleses del S. X; *Grexanteres* NL ross., 1203; *Grexentur*, *Crexenturri*, nom de lloc camprodoní, S. XIII.

En les gloses ripolleses del S. X «*rubeta: crexantú*», ms. 74 del catàleg de Zach. García (*Wiener Sitzber.* CLXIX, ii, 42), en les quals se cita Juvenal I, 70, perquè es tracta d'un eses gloses a Juvenal; nota publicada per Nicolau d'Oliver, *Bull. Du Cange* IV, 110. Pel mateix temps, Mn. J. Llauro ho havia donat a conèixer en una nota del seu article *Glossaria Rivipullensia* (VI), de la qual vaig veure o tenir la tirada a part, quan la va publicar aquest company meu d'estudis; el seu mestre Mn. Ant. Giera la reporta en aquesta forma: «*raneta: craxantum*» i crec recordar que *raneta* per *rubeta* és una conjectura que hi introduïren ells